

Een rottend rund is een superhap

Door Marieke Aarden

Is het kadaver van een beest een vies ding en een potentiële ziektebron, of een lekkere maaltijd voor natuurlijke aaseters? Vooral mensen met een romantisch natuurbeeld gruwen van dierenlijken, blijkt uit een nieuw boek.

Nederlandse natuurclubs zijn verdeeld over de vraag of dieren soms moeten worden afgeschoten

'Terwijl de boswachter met een stok in het half vergane beest port, vertelt hij zichtbaar opgetogen de vele voordelen van het laten liggen van kadavers in natuurgebieden. Ondertussen zoomt de camera in op de gezichten van zijn toehoorders. Daarop valt ongeloof, weerzin en walging te lezen.'

Omgevingspsychologe dr. Agnes van den Berg beschrijft deze beelden, die ze een paar jaar geleden in een tv-documentaire zag over nieuwe natuur. Ze staan opgetekend in het boek *Dood doet leven*.

Illustratie uit boek
Een Heckrund in ontbinding, omgeven door aaseters

Het is een bundel waarin verschillende optieken over de natuur van dode dieren naar voren komen. De Nederlandse natuur kan completer worden als dode dieren in de natuur blijven liggen, schrijft Ruud Lardinois, voorzitter van de Stichting Kritisch Bosbeheer. Ecologen van deze stroming komen veelvuldig aan het woord in het boek. Zij willen dat grote grazers als Heckrunderen, konikpaarden, Galloways en edelherten hoofdrollen vervullen.

Met oog voor detail beschrijft bioloog Micha Dudek het afbraakproces. 'Als een dier sterft komt er een fascinerende successie van diersoorten op gang. De kleinste aaseters hebben de beste neus. De waarneming van vleesvliegen reikt over een tot twee kilometer. Binnen 24 uur dient zich een schare vliegen, kevers en mijten aan. De krioelende massa vliegenmaden zorgt voor warmte en vochtigheid.'

Behalve de insecten komen ook zoogdieren als muizen, ratten, vossen, dassen en wilde zwijnen op het lekkers af. Want, zegt ecooloog drs. Hans van der Lans, een beest in de vrije natuur zoekt voor zichzelf het lekkerste eten. 'Eenmaal dood is dit een verzameling van minstens honderd kilo van de beste eiwitten, stikstoffen, fosfaten en kalk. Voor de superhap hoeft bovendien weinig inspanning geleverd te worden, het ligt voor het oprapen.'

Behalve insecten en zoogdieren grijpen ook vogels als raven en rode wouwen hun kans. En nu ook een enkele zeearend en monniksgier in de Oostvaardersplassen is gesignaleerd, wordt het afbraakproces verder vergemakkelijkt. Met hun haaksnavels trekken ze de huid van het kadaver open, zodat de ingewanden bereikbaar worden. Staatsbosbeheer heeft dan ook een balletje opgegooid bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid om de kadavers van Heckrunderen en paarden te mogen laten liggen en niet mee te geven voor destructie.

In drie weken kan honderd kilo vlees en beenderen tot stof vergaan, constateerde Harm Piek van Natuurmonumenten in het Nationaal Park de Veluwezoom. Daarmee wordt een fantastische bijdrage geleverd aan een completer ecosysteem met een hogere biodiversiteit.

Nederland is eraan toe om kadavers in grote natuurgebieden zoals de Oostvaardersplassen en de Veluwezoom te laten liggen, oordeelt Van der Lans. Maar de Veewet schrijft voor dat dode paarden en runderen moeten worden weggehaald vanwege de kans op overdracht van besmettelijke ziekten. Met de recente uitbraken van mond-en klauwzeer en varkenspest zit de schrik er goed in. Maar de kans dat de in het wild levende dieren de boerderijdieren besmetten is kleiner dan omgekeerd.

De dieren in natuurgebieden worden gecontroleerd en nog nooit is een besmettelijke ziekte aangetroffen.

Dode dieren roepen sterke emoties op bij mensen, constateerde de omgevingspsychologe Agnes van den Berg al toen ze de tv-beelden van toeschouwers rond een dood rund zag. 'Het contrast tussen het enthousiasme van de boswachter en de walging van zijn publiek riep bij mij veel vragen op.'

Na enig speurwerk is de psychologe erachter gekomen dat mensen die inzicht hebben in de cycli van de natuur weinig afschuw tonen over kadavers. Kadavers herinneren aan de sterfelijkheid. Deze diepe, existentiële betekenis van kadavers kan een belangrijke inspiratiebron vormen voor mensen, mits ze in staat zijn om hun eerste reactie van walging te overwinnen.

Mensen die kadavers griezelig vinden, blijken niet van de wildernisnatuur te houden, maar houden er een klassiek arcadisch natuurbeeld op na.

Inmiddels is er ook discussie ontstaan over de dode dieren in de Oostvaardersplassen. Afgelopen winter stierven er 700 van de 3150 dieren, zoals edelherten, paarden en Heckrunderen. Rob van Baarle van Vereniging Het Veluws hert vindt dat Staatsbosbeheer nog voor de winter begint, dieren moet afschieten. Nog voordat ze van honger omkomen. Want in het gebied zijn de meeste bomen geschild.

'In de Oostvaardersplassen is geen wintervoedsel in de vorm van eikels, zoals op de Veluwe. Omdat de dieren in een onvolledig biotoop leven, heeft de mens de plicht voor hun welzijn te zorgen. Het is beter een aantal dood te schieten voordat ze honger gaan lijden.'

Jan Kuiper van Staatsbosbeheer gruwet van deze visie. 'We willen de Oostvaardersplassen zo natuurlijk mogelijk houden met zo weinig mogelijk menselijke ingrepen. Er is basisvoedsel genoeg voor de dieren. Afgelopen winter bleven veel vrouwtjes en kalven van de edelherten op de vlakten en struwelen waar ze bij 20 centimeter sneeuw en een vorst van 17 graden Celsius zich goed konden redden. De mannen bleven in het Fluitbos zitten. De dieren die goed in het vet zaten gingen sneller dood dan de schrale exemplaren. Daarom is afschieten niet aan de orde, want waarschijnlijk selecteer je dan de verkeerde', aldus Kuiper.

Dierenbeschermers die willen dat er in de Oostvaardersplassen wordt bijgevoerd, actief naar zwakke en zieke dieren wordt gezocht om ze vervolgens af te maken, veranderen de Oostvaardersplassen in een verpleeginrichting voor groot wild, schrijft ecooloog Tom Bade.

'We moeten ophouden met de dooddoener dat alles in Nederland gecultiveerd is en dat er geen ruimte is voor grootse natuur. In Nederland is behoefte aan zelfregulerende ecosystemen en het avontuur van de natuur', aldus Bade.

Ook ecooloog Leo Linnartz van Stichting Ark pleit in het boek voor het achterwege laten van menselijk ingrijpen. Op 16 februari 2002 zag hij een bijzonder tafereel op de vlakte op de Hellegatsplaten.

'Het verse lijk van een dood Heckrund werd besnuffeld door de kudde, die op een ongebruikelijke manier loeide. De dieren likten aan het dier, probeerden het overeind te krijgen. Kennelijk hebben ook dieren behoefte aan afscheidsrituelen. Dit is een andere reden om kadavers van dode dieren niet weg te halen', vindt Linnartz.

Ruud Lardinois (red.): Dood doet leven. De natuur van dode dieren. KNNV Uitgeverij, 128 pagina's, € 19,95, ISBN 90 5011 211 0